

та рівнями їх виникнення. Аналіз за сферами діяльності дає змогу сконцентрувати увагу й ресурси на відповідних галузях економіки, а за рівнями суб'єктів – на розробленні заходів економічної політики та прийнятті відповідних рішень за умови відповідальності за їх якість.

Систематизація та уточнення складових компонентів основних категорій соціальної політики з огляду на сучасний стан досліджень у цьому напрямі необхідні

як з теоретичного боку вирішення цієї проблеми, так і з позиції практичної побудови системи управління ризиками. Доповнення й уточнення сутності компонентів таких категорій соціальної політики, як мета й завдання, функції та принципи побудови, сфери й рівні політики, методи та форми реалізації, сприятимуть цілеспрямованому розробленню заходів управління соціальними ризиками.

1. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект: колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. 356 с.
2. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. 244 с.
3. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціальна держава: генезис та перспективи розвитку. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. 2017. № 1. С. 8–36.
4. Пенькова О.Г. Стратегія розвитку економіки: методологічні засади: монографія. Умань: видавець «Сочинський», 2012. 393 с.
5. Безтелесна Л.І., Юрчик Г.М. Сутність та складові соціальної політики: теоретичний аспект. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 2 (49). С. 141–147.
6. Мосіюк І.П., Салатюк Н.С. Державне регулювання економіки: курс лекцій для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання. Київ: НУХТ, 2010. 98 с.
7. Основні показники ринку праці / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Звіти Державної казначейської служби України за 2012–2016 роки. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.
9. Надрага В.І. Соціальні ризики в трудовій сфері. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень, 2015. 471 с.
10. Пашков В.І. Ризики запровадження реформ у сфері охорони здоров'я. 2017. URL: www.apteka.ua/article/61844.

E-mail: svieta_berezina@ukr.net

УДК 338.242

Бондар Ю.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму,
Льотна академія Національного авіаційного університету

Легінькова Н.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму,
Льотна академія Національного авіаційного університету

ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті зазначено основні аспекти корпоративного управління підприємством, розглянуто міжнародні стандарти й норми корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), які націлені на істотне поліпшення національних систем корпоративного управління. Досліджено «Кодекс корпоративної поведінки», що є документом, який описує організацію діяльності рад директорів і системи корпоративного управління загалом. Розглянуто правила та процедури прийняття управлінських рішень, що стосуються діяльності підприємства та здійснення контрольних процедур, розподілу прав та обов'язків між підрозділами відповідно до підприємства, а також принципи корпоративного управління, адже саме від участі підприємств корпоративного сектору в політичному та соціальному житті країни залежить рівень її економічного розвитку. Визначено напрями розвитку системи корпоративного управління для економіки загалом, а також розглянуто необхідність партнерських відносин між акціонерами зокрема.

Ключові слова: принципи корпоративного управління, корпорація, корпоративне управління, акціонери, підприємство, кодекс корпоративного управління, система корпоративного управління.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Бондарь Ю.А., Легинькова Н.И.

В статье указаны основные аспекты корпоративного управления предприятием, рассмотрены международные стандарты и нормы корпоративного управления Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), которые нацелены на существенное улучшение национальной системы корпоративного управления. Исследован «Кодекс корпоративного поведения», который представляет собой документ, описывающий организацию деятельности советов директоров и системы корпоративного управления в целом. Рассмотрены правила и процедуры принятия управленческих решений, которые касаются деятельности предприятия и осуществления контрольных процедур, распределения прав и обязанностей между подразделениями в соответствии с предприятием, а также принципы корпоративного управления, ведь именно от участия предприятий корпоративного сектора в политической и социальной жизни страны зависит уровень ее экономического развития. Определены направления развития системы корпоративного управления для экономики в целом, а также рассмотрена необходимость партнерских отношений между акционерами в частности.

Ключевые слова: принципы корпоративного управления, корпорация, корпоративное управление, акционеры, предприятие, кодекс корпоративного управления, система корпоративного управления.

MAIN ASPECTS OF CORPORATE GOVERNANCE OF THE ENTERPRISE

Bondar Yu., Leginkova N.

The article describes the main aspects of corporate management of the enterprise. The international standards and norms of corporate governance of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) are considered, which are aimed at a significant improvement of the national corporate governance system. The Code of Corporate Conduct, a document that describes the organization of the activities of the Boards of Directors and the corporate governance system in general, was examined. The rules and procedures for making managerial decisions that deal with the activities of the enterprise and the implementation of control procedures, as well as the distribution of rights and duties between departments in accordance with the enterprise, as well as the principles of corporate governance, namely, participation of enterprises of the corporate sector in the political and social life of the country, the level of its economic development. The directions of development of the corporate governance system for the economy as a whole are determined, and the necessity of partnership relations between shareholders is also considered.

Keywords: corporate governance principles, corporation, corporate governance, shareholders, enterprise, corporate governance code, corporate governance system.

Постановка проблеми. Глобалізація світового економічного простору характеризується загостренням конкурентної боротьби як на внутрішньому ринку, так і на міжнародному рівні. Сучасною тенденцією розвитку вітчизняної економіки стає формування великої кількості корпоративних утворень, переважно у формі акціонерних товариств.

Працювати відповідно до європейських стандартів мають насамперед ті підприємства, що зацікавлені в експорті власної продукції та залученні іноземних інвестицій. Саме корпоративний сектор економіки має гостру потребу в інвестиційних ресурсах. Без постійного притоку інвестицій він не буде мати перспектив для подальшого розвитку. Як відомо, інвестиційно привабливими є ті підприємства, де побудована ефективна система корпоративного управління.

Сьогодні бізнес розвинутих країн світу вже давно усвідомив важливість вдосконалення корпоративного управління, тому від ефективності функціонування та кваліфікації управлінського апарату, впровадження нових принципів корпоративного управління та участі підприємств корпоративного сектору в політичному та соціальному житті країни залежить рівень її економічного розвитку. Однією з головних проблем підвищення рівня корпоративного управління є відсутність єдиної методики, яка дає змогу оцінити ефективність корпоративного управління. Проблема корпоративного управління зумовлена також неврегульованістю корпоративних відносин.

Отже, не втрачає актуальності питання практичного впровадження принципів корпоративного управління

на підприємствах, що підвищить ефективність системи корпоративного управління господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значним теоретико-методологічним внеском у розвиток питань корпоративного управління та дослідження принципів корпоративного управління є роботи таких науковців, як, зокрема, В. Антоненко [1], О. Скібіцький [4], Т. Поліщук [3], В. Тимошук [5], Г. Штерн [6], Г. Циряненко [1]. Ними проаналізовано, досліджено міжнародний та світовий досвід впровадження національних принципів (кодексів) корпоративного управління.

З огляду на еволюційний характер принципів корпоративного управління слід зазначити, що вони потребують постійного перегляду та вдосконалення відповідно до потреб сьогодення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні основних аспектів ефективності корпоративного управління на підприємствах. Головними завданнями дослідження є ознайомлення з принципами корпоративного управління, визначення напрямів розвитку системи корпоративного управління для економіки загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова практика управління корпораціями, зокрема американська, європейська, японська, накопичила вагомий базу для формулювання загальних принципів та рекомендацій у сфері корпоративного управління.

Міжнародні стандарти та норми корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) націлені на істотне поліпшення

національних систем корпоративного управління. Згідно з принципами корпоративного управління ОЕСР система корпоративного управління [4, с. 179] перш за все повинна захищати права акціонерів, забезпечуючи однакове ставлення до акціонерів, включаючи дрібних та іноземних. Окрім акціонерів, система корпоративного управління, згідно з цими принципами, має визначати передбачені законом права зацікавлених осіб та заохочувати активне співробітництво між компанією та зацікавленими особами у створенні добробуту, робочих місць та забезпеченні фінансової стабільності підприємства [4, с. 179].

Для ефективного захисту прав акціонерів та зацікавлених осіб система корпоративного управління має забезпечувати своєчасне й точне розкриття інформації з усіх найважливіших питань, що стосуються акціонерного товариства, включаючи його фінансовий стан, результати діяльності, власність та управління [2]. Крім цього, система корпоративного управління має забезпечувати стратегічне керівництво компанією, ефективний нагляд за діяльністю виконавчих директорів з боку Наглядової ради, а також звітність цієї Ради перед компанією та акціонерами [2, с. 27].

Проблеми розвитку корпоративного сектору висвітлені науковцями в різних аспектах, таких як правове регулювання відносин, формування інформаційного поля корпорацій, управління фінансовими ресурсами корпорацій, управління розвитком корпорацій та гармонізація інтересів учасників корпоративного управління, розбудова системи корпоративних відносин, яка дає змогу повною мірою використовувати всі переваги акціонерної форми власності.

Корпорація – це організаційна структура, яка об'єднує необхідні ресурси для виробництва товарів та надання послуг населенню. Така форма господарювання в умовах економічної нестабільності та мінливості має певні переваги:

- мінімізує фінансовий ризик акціонерів внаслідок виключення за чинним законодавством їхньої відповідальності перед кредиторами товариства за межами капіталу, що розміщений в акціях;
- сприяє вигідному отриманню інвестицій;
- дає змогу здійснювати підприємницьку діяльність після зміни складу акціонерів;
- пропонує працівникам участь у розподілі прибутків і дає змогу власникам корпорацій успішно реалізовувати стратегічні плани на засадах колективних інтересів тощо [3].

Система корпоративного управління передбачає розподіл прав та обов'язків між різними учасниками корпоративних відносин. Оскільки дивідендна політика є одним із проявів корпоративного управління, залежно від того, як саме здійснюватиметься така політика, буде залежати розвиток підприємства.

У вузькому розумінні корпоративне управління полягає в забезпеченні діяльності менеджерів щодо управління підприємством в інтересах власників-акціонерів. У широкому розумінні корпоративне управління – це захист та врахування інтересів як фінансових, так і нефінансових інвесторів, що роблять свій внесок у діяльність корпорації.

Таким чином, корпоративне управління – це управління організаційно-правовим полем бізнесу, оптимізацією організаційних структур, побудова внутрішньо-

та міжфірмових відносин підприємства відповідно до прийнятих цілей. Такий погляд на сутність корпоративного управління відображає взаємозв'язок корпоративного управління та управління інтегрованими корпоративними структурами [1].

Цілями корпоративного управління є підвищення ефективності функціонування корпорації та створення балансу інтересів зацікавлених сторін. Досягнення цих двох цілей стимулює добробут і розвиток суспільства, створює та підтримує ділове середовище, максимізує прибуток і прибутковість інвестицій, забезпечує довгостроковий ріст продуктивності. Дотримання вимог міжнародних стандартів гарантує відповідність інтересів корпорацій, інвесторів і суспільства, обмежуючи зловживання владою, перекачування активів, фінансові та моральні ризики, розтрату корпоративно-керованих ресурсів, що можуть бути викликані корисливою поведінкою корпоративних інсайдерів на шкоду інвесторам і суспільству. Зрештою, проблема ефективності зводиться до корпоративної відповідальності та ефективного захисту інтересів інвесторів і суспільства.

Основним документом, що описує організацію діяльності рад директорів та системи корпоративного управління загалом, є «Кодекс корпоративної поведінки».

Вивчення кодексів і законів корпоративного управління у 22 європейських країнах показало, що в семи країнах (Швейцарія, Чехія, Португалія, Швеція, Фінляндія, Великобританія та Ірландія) корпорації переважно орієнтуються на інтереси акціонерів, а в інших 15 країнах (Австрія, Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Угорщина, Іспанія, Італія, Литва, Нідерланди, Польща, Румунія, Словаччина та Туреччина) – на стейкхолдерів [5].

В структуру «Кодексу корпоративного управління» входять «Принципи корпоративного управління» і «Рекомендації до принципів корпоративного управління». У кожній частині розглядаються питання, присвячені захисту прав акціонерів, роботі ради директорів, системі винагороди топ-менеджерів, системі управління ризиками та внутрішнього контролю, роботі корпоративного секретаря, розкриттю інформації та істотним корпоративним діям. Особливу увагу приділено захисту прав міноритарних акціонерів як забезпеченню рівного дотримання інтересів усіх акціонерів.

Принципи корпоративного управління ОЕСР охоплюють п'ять галузей корпоративного управління, а саме права акціонерів; рівноправність акціонерів; роль зацікавлених осіб; розкриття інформації та прозорість; обов'язки Ради [2, с. 3].

Цей документ містить роз'яснення щодо того, які конкретні проблеми повинні регулювати національні стандарти корпоративного управління, як забезпечити значне підвищення ролі інвесторів (акціонерів) в управлінні компаніями, у які вони вкладають свої кошти [4, с. 178].

Корпоративне управління впливає на економічні показники діяльності акціонерного товариства, оцінювання вартості акцій товариства інвесторами, а також на його здатність залучати капітал, необхідний для розвитку. Вдосконалення корпоративного управління в країні – найважливіший захід, необхідний для підви-

щення стійкості, ефективності діяльності акціонерних товариств, збільшення притоку інвестицій в усі галузі української економіки як з джерел всередині країни, так і від зарубіжних інвесторів [6].

Одним з ключових чинників, що впливають на ефективність управління, є швидкість прийняття управлінських рішень. Оперативність цього процесу відіграє величезну роль в умовах економічної нестабільності. Здебільшого коли доля компанії залежить від проведеної державою політики, що може привести до стрибків котирувань цінних паперів компанії, то корпорація може відразу збанкрутувати або ж зрвати куш, все залежить від того, наскільки швидко буде прийняте правильне рішення. У цих умовах варто оптимізувати процес таким чином, щоби повністю виключити можливе дублювання прийняття рішення, яке могло б привести до втрати часу.

Для вирішення проблем у керівництві підприємства раді директорів рекомендується створити комісію щодо оптимізації управління, яку формують з числа учасників ради директорів і співробітників корпоративного відділу компанії. Комісія, що відповідає за розроблення необхідних рекомендацій з управління в кризовий період на основі економіко-математичних методів, беручи до уваги всі фактори та ймовірні наслідки економічної нестабільності, має діяти протягом усього періоду економічної нестабільності. Використання економіко-математичних методів допомагає оптимізувати управлінські рішення без спроб і помилок, що прискорює рух на шляху до досягнення ефективності виробництва і, як наслідок, досягнення максимального прибутку [7]. Сюди також входить вивчення виникнення економічної нестабільності і загроз, які вона несе для підприємства, оцінювання ступеня втрати оперативного контролю над усіма компонентами компанії та якнайшвидше виявлення з них найбільш загрозливих.

Для розроблення ефективної політики корпоративного управління в період економічної нестабільності повинні бути вирішені два основні завдання:

- 1) розроблення, впровадження стратегічно орієнтованої системи управління в компанії;
- 2) створення умов для ефективної взаємодії між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами.

Таким чином, об'єднавши всі перераховані вище інструменти, можемо створити модель комплексного методу корпоративного управління в період економічної нестабільності, який допоможе подолати більшість виникаючих ризиків, уникнути стагнації виробництва та досягти стабільного зростання (рис. 1).

Економічна нестабільність має серйозні фінансові та правові ризики, які можуть призвести до значного занепаду доходів, зниження вартості компанії тощо. У багатьох підприємств вже є досвід подолання криз шляхом скорочення витрат, а також скорочення бюджету за такими напрямками, як, зокрема, стратегічне планування, запуск нових продуктів і НДДКР, оновлення фондів. Але сьогодні такий підхід до проблеми не є кращим виходом. Ситуація, що склалася в даний момент, має частково політичне забарвлення, тому дещо відрізняється від того, що було у 2008 році. У зв'язку з цим економічна нестабільність, яку сьо-

Рис. 1. Комплексний метод корпоративного управління

Джерело: складено авторами

годні переживає країна, вкрай непередбачувана та може затягнутися на невизначений термін.

Щоб оцінити ступінь ризикованості підприємства для акціонерів, аналізується можливість прийняття її органами управління рішень в інтересах якоїсь однієї групи афілійованих осіб.

Для цього встановлюється, чи є в статуті корпорації положення про необхідність розкриття членами ради директорів інформації про можливий конфлікт інтересів.

Участь держави як акціонера має для інших акціонерів підприємства значні ризики.

Це пов'язане з неможливістю впливати на політику держави стосовно її власності, неефективністю управління державними пакетами акцій, прийняттям рішень, виходячи з політичної, а не економічної доцільності, а також існуванням конфлікту інтересів держави як власника, як споживача послуг (продукції) компанії і як регулятора ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, корпоративне управління підприємством є системою взаємовідносин, яка регулює правила та процедури щодо прийняття управлінських рішень, що стосується діяльності підприємства та здійснення контрольних процедур, а також розподілу прав та обов'язків між підрозділами відповідно до підприємства. Його ефективність полягає в підвищенні рівня конкурентоспроможності та прибутковості підприємства завдяки забезпеченню рівноваги впливу та балансу учасників корпоративних відносин, фінансової прозорості та впровадження правил ефективного менеджменту й належного фінансового контролю.

Основними показниками ефективності корпоративного управління на підприємстві є показники, які відображають ступінь дотримання на підприємстві принципів корпоративного управління, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності підприємства та відображають ризики корпоративного управління.

1. Антоненко В. Корпоративне управління – важливий елемент менеджменту на підприємстві. Вісник КНТЕУ. 2014. № 3. С. 120–128.
2. Принципи корпоративного управління ОЕСР // Організація економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36989>.
3. Поліщук Т. Показники ефективності корпоративного управління на підприємствах: сучасні аспекти. URL: www.dviara.dp.ua.
4. Скібіцький О., Матвеев В., Скібіцька Л. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 912 с.
5. Тимощук В. Ефективність корпоративного управління в Україні. URL: nbuv.com.ua.
6. Штерн Г. Корпоративне управління: навч. посібник для студентів спеціальності 8.050201 «Менеджмент організації». Харків: ХНАМГ, 2009. 278 с.
7. Цираненко Г. Корпоративне управління: значення та функції. URL: www.rusnauka.com.
8. Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD). Principles of Corporate Governance. URL: http://www.oecd.org/document/49/0,3343,en_2649_34813_31530865_1_1_1_1,00.html.

E-mail: COOPERJULIA@ukr.net

УДК 334.75

Братуга О.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки промисловості
та організації виробництва,
Український державний хіміко-технологічний університет

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано явище об'єднання підприємств, яке належить до однієї з нових видових форм сучасних економічних систем мікрорівня, завдяки яким суб'єкти господарювання здатні забезпечити можливість здійснювати господарську діяльність підприємницького типу і, як наслідок, необхідний рівень конкурентоспроможності. Стосовно української економіки, незважаючи на те, що її визнано економікою ринкового типу, слід зазначити, що відповідний організаційний засіб ведення конкурентної боротьби практично не використовується. Поряд з тим, що поняття явища об'єднання підприємств досліджено як закордонними, так і вітчизняними науковцями неповністю, вкрай обмежені можливості використання українськими підприємствами уже набутого світового досвіду певних його видових форм можна пояснити, зокрема, недосконалою вітчизняною нормативно-правовою базою, яка не відповідає реаліям сучасної економічної сфери буття. Надано економіко-правову оцінку стану нормативно-правової бази забезпечення функціонування об'єднання підприємств в економіці України. Запропоновано рекомендації щодо її поліпшення.

Ключові слова: об'єднання підприємств, нормативно-правова база, Господарський кодекс України, економіко-правова оцінка, структурно-логічна схема, рекомендації.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ БАЗЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

Братуга А.Г.

В статье проанализировано явление объединения предприятий, которое принадлежит к одной из новых видовых форм современных экономических систем микроуровня, благодаря которым субъекты хозяйствования способны обеспечить возможность осуществлять хозяйственную деятельность предпринимательского типа и, как следствие, необходимый уровень конкурентоспособности. Касательно украинской экономики, несмотря на то, что она признана экономической рыночного типа, следует отметить, что соответствующий организационный способ ведения конкурентной борьбы практически не используется. Вместе с тем, что понятие явления объединения предприятий исследовано как зарубежными, так и отечественными учеными не полностью, крайне ограниченные возможности использования украинскими предприятиями уже имеющегося мирового